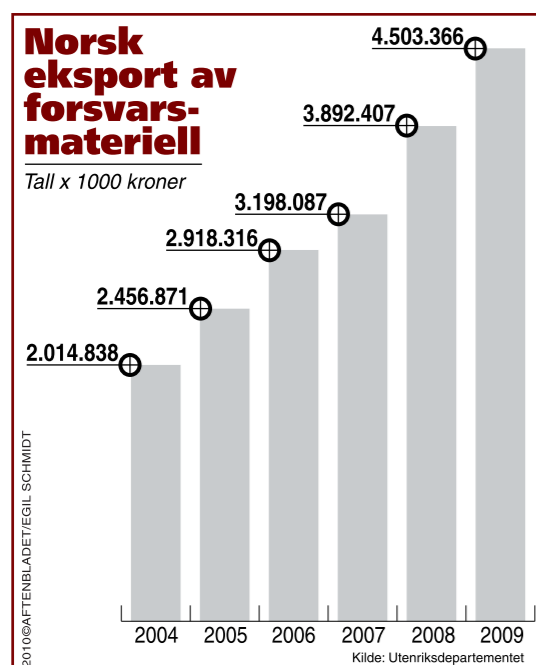

HOVEDSAKEN KRIGSINDUSTRI

Norsk eksport av forsvarsmateriell har økt kraftig de siste årene. Kilde: Utenriksdepartementet (Grafikk: Egil Schmidt)

at slik avansert kommunikasjon ble anvendt. Samme type utstyr blir også benyttet av Røde Kors, og vi vet at FN brukte det på Balkan, sier han.

I tillegg til USA, har Comrod de siste månedene inngått forsvarskontrakter med land som Frankrike, Storbritannia og Australia. Til sammen har Comrod aktiviteter i 70 land.

I vår informerte Comrod Oslo Børs om en 25 millioner kontrakt i Midtøsten, men Hermansson vil ikke spesifisere hvor – noe han begrunner med frykt for konkurrenter. Men de ulike kundene har minst ett krav felles: De forlanger høy kvalitet, og Hermansson kan snakke lenge om hvor viktig det er med fleksibilitet, levering i tide og kvalitet.

– Er det land dere ikke gjør forretninger med?

– Ja, det kan dreie seg om ustabile områder knyttet til komplisert forretningsdrift eller land med stor fare for korrupsjon. Russland sier vi alltid nei takk til. Det samme gjelder Kina. Vi går heller ikke inn i Nigeria, sier Hermansson.

FABRIKKEN PÅ TAU er Strand kommunes nest største private arbeidsgiver, bare slått av stålverket på Jørpeland. Inne i fabrikkhallen er det blitt fredag ettermiddag. Mia Larsens latter runger langt utenfor lageret der hun jobber. En gang tok en av kollegene opp latteren hennes og spilte den til allmenn jubel på bedriftens julebord.

– Det viste i alle fall at de setter pris på latteren min. Jeg har en fantastisk arbeidsplass og gleder meg til å gå på jobb hver dag, sier hun.

Larsen har jobbet i Comrod i 12 år. 35 år gamle Magne Kvamme har arbeidet i Comrod omtrent

like lenge. Nå er han formann i komposittavdelingen – en jobb faren hadde før han gikk av med pensjon. I denne avdelingen trekkes glassfiberrør rundt antennen for å beskytte den.

Kvamme synes det er kjekt å få utføre et håndverk der han stadig blir utfordret i faget og må lære nytt.

– Dette er en trygg og utrolig bra arbeidsplass. Alle kjenner alle, og jeg slipper å reise til byen, forklarer han.

Arbeidsplassene opptar også ordfører Helge Steinsvåg (Ap):

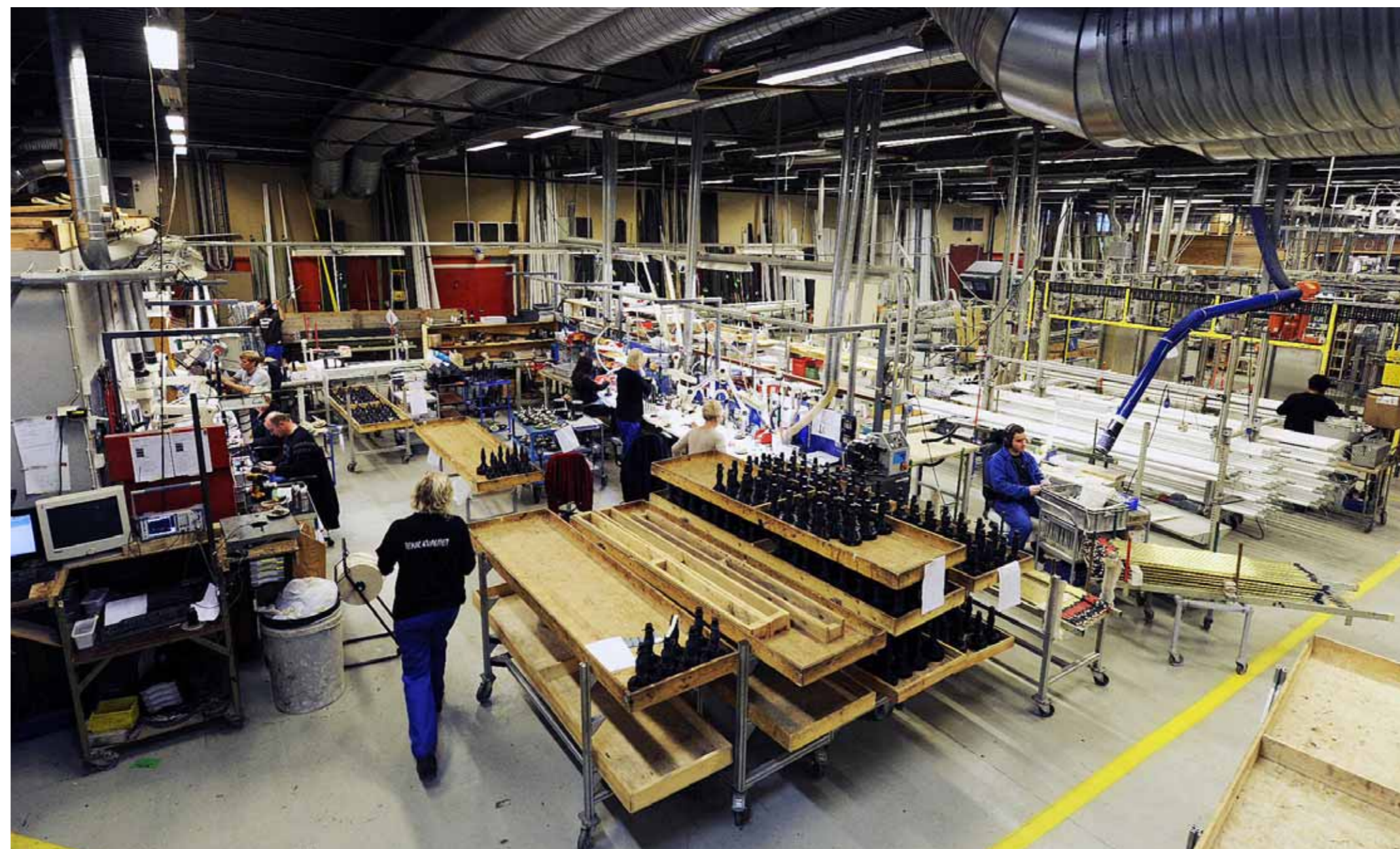
– En bedrift som Comrod gir mange arbeidsplasser med et stort spenn av arbeidsoppgaver. Bedriften er internasjonalt konkurransedyktig, og vi

ønsker langsiktige, trygge og gode arbeidsplasser i Strand, sier han.

SÅ HVA ER PROBLEMET?

– Allierte land står i prinsippet fritt til å eksportere norskprodusert militærteknologi videre til andre mottakere, noe som gjør at Norge i prinsippet ikke har innflytelse på hvem som til slutt kommer til å bruke disse varene, sier Hilde Wallacher.

– For eksempel USA, som er den største mottakeren av norsk militærmateriell, har andre eksportregler enn Norge. Selv om eksportkontrollen i USA er svært streng, er det velkjent at USA eksporterer våpen til flere mottakere som Norge ikke ville akseptert som mottakere av våpen eller annet mili-

Comrods fabrikk på Tau er Strand kommunes nest største private arbeidsgiver, bare slått

av stålverket på Jørpeland. Det gir arbeid til 100 personer.

tært materiale. Det gjelder for eksempel land som Israel og Colombia, sier hun.

De norske reglene for eksport av forsvarsmateriell kan virke innflokke, men her kommer en enkel framstilling:

MILITÆRT UTSTYR deles inn i to kategorier og land inndeles i tre: A-materiell er enkelt sagt ammunisjon, eksplosiver, våpen, raketter og deler til skarpe våpen. B-materiell er alt annet, for eksempel overvåkingsutstyr, finlandshetter og kommunikasjonsutstyr.

I tillegg kommer produkter som i seg selv ikke er produsert til militære formål, men som har en militær funksjon eller veldig lett kan ha det, for eksem-

pel kjemikalier som både kan brukes til gjødsel og kjemiske våpen. Eksportlandene deles inn i tre: Den første er i hovedsak Nato og de øvrige nordiske landene som Norge eksporterer til forsvarsmateriell til. Nummer to er land som Norge ikke eksporterer til. Dette er land med krig og land som FNs sikkerhetsråd har vedtatt sanksjoner mot. Den siste gruppen består av land som Norge normalt ikke selger våpen og ammunisjon til, men som likevel «etter en nøye vurdering eventuelt kan motta annet militært utstyr».

I de fleste tilfeller der større våpensystemer produseres, gjøres dette ved at produsenten kjøper inn de nødvendige delene fra flere, ofte svært mange, underleverandører som har spesialisert seg på en-

2000 mennesker mister daglig livet i væpnede konflikter.

Vi venter kraftig vekst i markedet for forsvarskommunikasjon.

Hans-Erik Jacobsen, finansanalytiker.

80 prosent av Comrods omsetning på 340 millioner kroner i 2009 gikk til militære formål.

kelte sider av militær produksjon – for eksempel software, optikk eller kommunikasjon.

– Hvis målet er å hindre at norsk våpenproduksjon bidrar til å trappe opp krig, destabilisere konfliktområder eller framprovosere brudd på menneskerettighetene må den norske eksportkontrollen ikke bare forholde seg til de enkelte komponentene, men til det endelige produktet, sier Wallacher.

Ved flere anledninger de siste årene har Norge eksportert militært materiell til land som rutinemessig bryter menneskerettighetene.

– I 2008 eksporterte Norge blant annet sambandsutstyr til Saudi-Arabia og nattkikkerter til Macau – det siste betyr at de ble eksportert til Kina. Disse landenes brudd på menneskerettigheter er velkjente. Om det er slik at eksporten tillates fordi man ikke kan se en direkte kobling mellom disse varene og risikoen for overgrep, er det høyst problematisk. Jeg mener det er et etisk problem å bygge opp og vedlikeholde slagkraften til slike regimer fordi det kan legitimere statens maktbruk og overgrep mot egen befolkning, sier hun.

TILBAKE I FABRIKKHALLEN er Sissel Hegelstad i innspurten før hun tar helgefri. Hun er sjeleglad for jobben hun fikk etter at hun mistet arbeidet da Braathens tekniske base på Sola ble lagt ned for fire år siden.

– Hender det du tenker over hva utstyret brukes til?

– I nyhetsinnslag på Dagsrevyen ser jeg at de står oppå bilene. Ingen liker krig. Men så tenker jeg at dette gir meg en jobb.